

*О.Г.Перехрест
(Черкаси)*

До питання про роль і місце гайдамацького руху і Коліївщини у розвитку антифеодальної боротьби народних мас слов'янських країн у XVIII ст.

XVIII ст. ввійшло в історію слов'янських народів як період напруженої антифеодальної боротьби народних мас. В межах століття в Україні, Польщі, Росії, Білорусії, Чехії, Моравії, Словаччині, Верхній Сілезії, захопленій Прусією та різних частинах Балканського півострова прокотилась хвиля довготривалих масових заворушень і виступів селян та інших верств населення проти феодального гніту. Характерною рисою цієї визвольної боротьби було те, що вона часто набувала форм виступу проти національних утисків та насадженої чужої релігії.

Антифеодальний рух народних мас слов'янських країн мав інтернаціональний, міжнародний характер. Про це свідчать схожість передумов і причин селянських виступів, спорідненість цілей і мети та форм боротьби повсталих, трагічні для них наслідки придушених повстань і заворушень. Антифеодальна боротьба селянства наповнена яскравими фактами єдності класових інтересів пригноблених, спільних дій повсталих різних національностей як у релігійному так і міжтериторіальному масштабі, насамперед сусідніх, найближчих територіально країн. Інтернаціональною, а часом узгодженою та спільною була і боротьба урядів та феодалів

проти повсталого слов'янського селянства. Маючи велике прогресивне значення для майбутнього кожного слов'янського народу, ця боротьба в загальному підсумку мала великий вплив на подальший політичний і соціально-економічний розвиток як слов'янських країн так і всієї Європи.

Зазначене в повній мірі стосується визвольної боротьби селянських мас України, зокрема її Правобережної частини. Саме тут з другого десятиріччя XVIII ст. розгорнувся наймогутніший в рамках століття антифеодальний і визвольний рух, відомий в історії як гайдамацький. В основі боротьби численних повстанських загонів лежали, в першу чергу, соціальні чинники, хоча повсталі вважали себе і борцями за православну віру, виступали проти католицизму та уніатства. Самовіддана боротьба пригнобленого і визискуваного селянства, міщанства та рядового козацтва Правобережної України проти тяжкого шляхетського гніту викликала палке співчуття і підтримку трудящих інших слов'янських країн. До повстанських загонів на Правобережжі приєднувалися не лише вихідці з інших частин України - Запоріжжя, Лівобережної України, Слобожанщини, а й росіяни, білоруси, поляки, серби, а також молдавани, литвці та ін.

Незаперечливий вплив гайдамацького руху на антифеодальну боротьбу в слов'янських країнах. У часи найбільшого загострення боротьби повстанців з ними солідаризувалися і бралися за зброю народні маси Польщі, Росії, Білорусії, Чехії та інших країн. Так, зокрема, найгрізніше народно-визвольне повстання в рамках гайдамаччини - Коліївщина, яке вибухнуло на Правобережжі в 1768 р. знайшло відгук майже на всіх етнічних слов'янських землях. Під його впливом посилилась антифеодальна боротьба і почалися заворушення селян на Лівобережній Україні і Слобожанщині, що входили до складу Російської держави. Відбулося повстання сіроми проти старшини на Запоріжжі. Посилився рух опришків у Галичині і Закарпатті, що, в свою чергу, відбилосся на пожвавленні руху селян у Польському Підгаллі. Наприкінці 60-х років мали місце збройні селянські повстання в Мазовії, Серадзському воєводстві, Малій Польщі і Сілезії. В 70-х роках у Брестській економії та Слонімському старостатстві, у Чехії і Моравії. Гайдамаччина і Коліївщина відіграли значну роль у спалаху полум'я селянської війни 1773-1775 рр. у Росії під керівництвом О.Пугачова. Відомості з України проникали і за межі слов'янського світу. В цей час фео-

дальні уряди Пруссії, Угорщини, Туреччини з великим занепокоєнням стежили за ситуацією в Україні і вживали зходи по запобіганню селянських виступів. Та попри все антифеодальні рухи посилилися як в межах названих країн, так і в Литві та Валахії.

Таким чином, боротьба селянства Правобережної України відіграла важливу роль у процесі розвитку антифеодальної боротьби в слов'янському світі та за його межами. Об'єктивно вона мала значно ширше значення, займаючи чільне місце у довгому ланцюгу повстань і війн, спрямованих проти всього європейського феодалізму. Гайдамацький рух, Коліївщина та антифеодальна боротьба селянства інших слов'янських країн внесли вагомий вклад у спільну справу європейського процесу, сприяли ослабленню і знищенню феодальної реакції і утвердженню нового, прогресивного на той час ладу, спочатку в його окремих проявах, а пізніше як системи.